

Yüksel BİNİCİ
TEMAD Genel Başkan Yrd.

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

Sivil toplum kuruluşları tarihte özellikle sosyal yardımlaşma ve sosyal hizmetler alanında büyük görevler üstlenmiştir. Zamanlar toplumların gelişmesi, büyük sanayi adımları, kentleşmenin artması ve gelişmesi, toplumlarda yeni sınıfların ortaya çıkması (işçi ve işveren) beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Bundan dolayı devletler bu alana müdahale etmek ve yardımda bulunmak zorunda kalmıştır. 20.Yüzyıl boyunca gelişmiş birçok sosyal devlet STK'lara fazla ihtiyaç

duymamıştır. Ama zamanla küreselleşmenin ortaya çıkması ve liberalizmin yayılması ile birlikte sosyal alan dahil olmak üzere devletin çoğu alanlardan hatta tüm alanlardan elini çekmesini öngörmektedir.

Dünya üzerinde özellikle 1970'li yıllardan sonra Neo-liberal politikaların hakim olması, özelleştirmeler, demokrasinin yaygınlaşması ve soğuk savaşın bitmesi yaşadığımız coğrafyaları ve kültürleri birbirine daha da yakınlaştırmıştır. Dünyada yaşanan bu küreselleşme toplumları da ister istemez etkilenmiş artık her hizmeti devletten bekleyen yapılar yavaş yavaş azalmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerde sivil toplum kuruluşları yepyeni bir döneme girmiştir. STK'lar, küreselleşmenin beraberinde getirdiği

ekonomik ve politik felsefeye uygun özelliklere sahip olduklarından gelişmekte olan birçok devlette ön plana çıkmıştır.

Aslında, bu dönemde de devlet, toplumsal refah sağlamada temel aktör rolünü sürdürmekte ama devletin sadece görev niteliği değişim göstermiştir. Devlet hizmet yürütmek yerine bu hizmetleri gerçekleştirecek oluşumlara destek sağlamaya çalışmaktadır.

Peki, sivil toplum kavramı nedir?

Aile, devlet ve piyasayı temsil eden, gönüllü olarak ortaya çıkan ve amacı kamu yararını artırmak olan birey, kurum ve kuruluşların toplamından oluşan yapıya denir. Türkçe literatürde ise, vakıf, dernek, sendika, oda, kooperatif, kulüp, platform gibi türlerden oluşan sivil toplum kuruluşlarını ifade etmek üzere, yukarıda yer alan terimlerden bazıları (STK, NGO, üçüncü sektör, gönüllü kuruluşlar vb.) kullanılmaktadır. Ayrıca tarih içinde de sivil toplum kuruluşları farklı şekilde ifade edilmiştir. Bunlar; cemaat, cemiyet, tarikat, lonca ve vakıf terimleridir.

STK'ları genel olarak 3 kısma ayırabiliriz:

- 1) Aktivite merkezli STK'lar (spor, kültür, rekreasyon vb. alanlarda faaliyetler gösterir)
- 2) Toplum merkezli STK'lar (siyasi partiler, sendikalar, çevre örgütleri, yerel toplum örgütleri vb)
- 3) Refah merkezli STK'lar (sosyal hizmet, sağlık, eğitim vb hizmeti sunarlar)

Sivil toplum örgütlerinin faydaları nelerdir?

-Sosyal yardıma ihtiyaç duyan bazı gruplar, bu yardımlara ulaşabilmede, bürokrasi içinde tıkanmış kamuyu değil, STK'ları kullanılır.

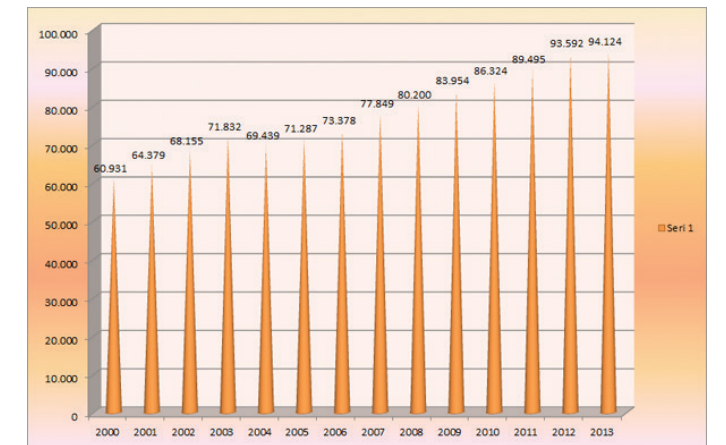
-Sivil toplum örgütleri daha esnektir. STK'lar genelde küçüktür ve bu kuruluşların yönetim kurulu üyeleri hızlı bir şekilde değişme ayak uydurabilmektedir. Devlet bir sosyal hizmet kurumu oluşturduğunda, bu kurumun

fonksiyonlarını toplumun gereksinimleri doğrultusunda değiştirebilmek çok kolay olmamaktadır.

-Ayrıca, devletin STK'larla yaptığı anlaşmalara gereksinimi kalmadığında, bu anlaşmalar kolayca iptal edilebilmektedir. Halbuki, bir kamu kurumu tesis edildiğinde, onun sona erdirilebilmesi oldukça güç olmaktadır.

-STK'ların en önemli noktalarından birisi lobcilik yapabilme yetenekleridir. STK'lar gerek üye sayısı gerekse siyasi konumlardaki caydırıcılığı çok önem arz etmektedir. STK'lar nitelikli ve nicelikli özelliklere sahip olduğunda siyasette önemli bir karar alma, kamuoyu oluşturma siyaseti yönlendirme vasıflarına sahip olabilmektedir.

Ülkemizde de sivil toplum örgütlerinin başını dernekler çekmektedir. Açılan dernek sayılarına baktığımızda yıllar geçtikte büyük artış görülmektedir. Bu da zamanla toplumun sivil toplum bilincinin oluşması ve gelişmesi ile alakalıdır. Özellikle son 10 yıl içerisindeki istatistikleri incelediğimizde görülmektedir ki her sene belli oranda (%5 ila %10 arası) bir büyüme ile açılan dernek sayılarında artış gözlenmektedir. İçişleri Bakanlığı'nın açıkladığı verilere göre 2000 yılında 60.931 aktif olan dernek sayısı 2013 yılında 94.124'e ulaşmıştır. (Bknz Tablo 1.1)

2004 yılında gözlenen düşüşün sebebi ise o yıl içinde yürürlüğe giren 5072 Sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşlarına ilişkin kanun ile birlikte birçok dernek ve vakıf kendisini fesih etmiştir. Söz konusu Kanunda

► TÜRKİYE'DE YAKLAŞIK 97.000 ÇALIŞAN, 127 000 EMEKLİ ASTSUBAY BULUNMAKTADIR. AİLELERİ İLE BİRLİKTE 1.000.000 KİŞİYİ BULAN BU BÜYÜK KİTLEYİ ÜLKEMİZDE TÜRKİYE EMEKLİ ASTSUBAYLAR DERNEĞİ TEMSİL ETMEKTEDİR.

kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde kurulu dernek ve vakıfların bu kurum ve kuruluşlarda faaliyette bulunmaları yasaklanmıştır. Bundan dolayı varlık nedenleri ortadan kalkan dernek ve vakıflar kapandığından 2004 yılında bir azalma görülmektedir.

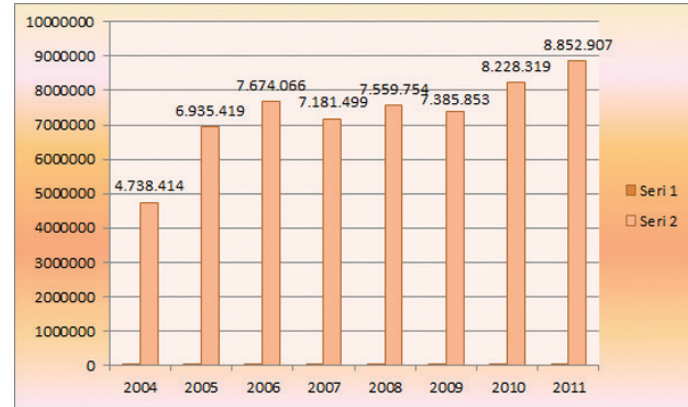
KURULAN TOPLAM DERNEK SAYISI: 242602

*FAAL DERNEK SAYISI: 96186

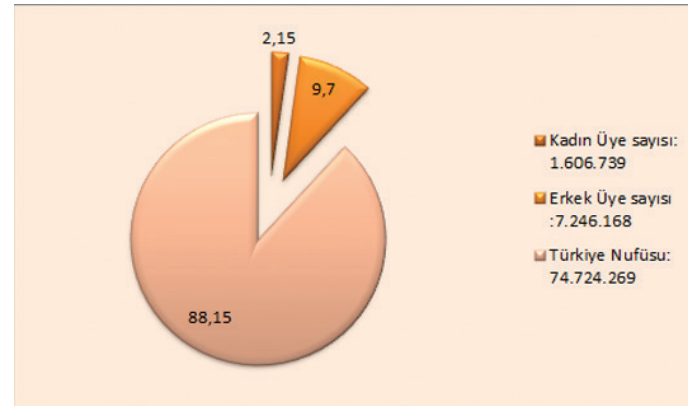
*FESİH DERNEK SAYISI: 146416

Ülkemizde derneklerin önemi artmasına rağmen gelişmiş ülkelere nazaran hala çok geride bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinde her vatandaşa yaklaşık 10 dernek düşerken ülkemizde 10 derneğe bir kişi düşmesi hala üzerinde önemle durulması gereken bir durumdur.

DERNEKLERİN YILLARA GÖRE ÜYE SAYILARI

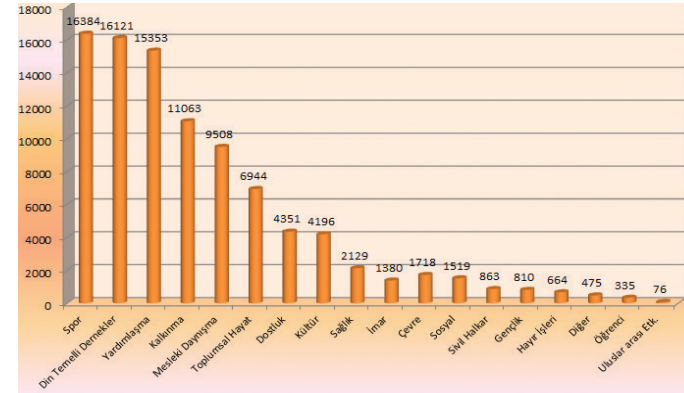
DERNEK ÜYE SAYILARININ TÜRKİYE NÜFUSUNA ORANI

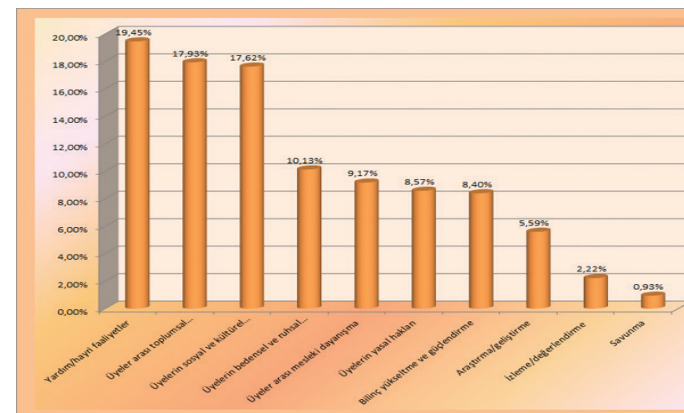
Ülkemizde erkeklerin sivil topluma katılma oranı kadınlara oranla yaklaşık 5 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Bu Türkiye’de kadınların hala sosyal hayatta yeterince yer bulamadığının göstergesidir.

DERNEKLERİN KURULUŞ AMAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI

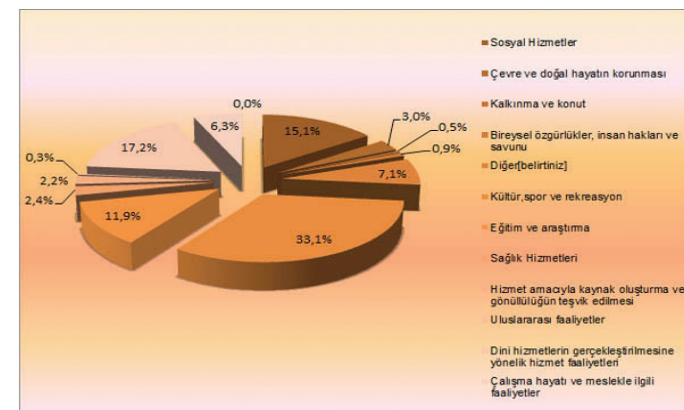
Açılan derneklerin hizmet ettikleri alanları incelediğimizde spor, dini kurumlar, yardımlaşma kurumları, kalkınma kurumları ve mesleki dayanışma grupları ön plana çıkmaktadır. Kar amacı gütmeyen bu dernekler tamamen gönüllük esasına dayalı topluma hizmet vermek amaçlı olması sosyal devlet yapısını rahatlatmakta ve insanları bir dayanışma ortamına sokmaktadır.

KURULAN DERNEKLERİN HEDEFLEDİĞİ KİTLELER İTİBARI İLE DAĞILIMI

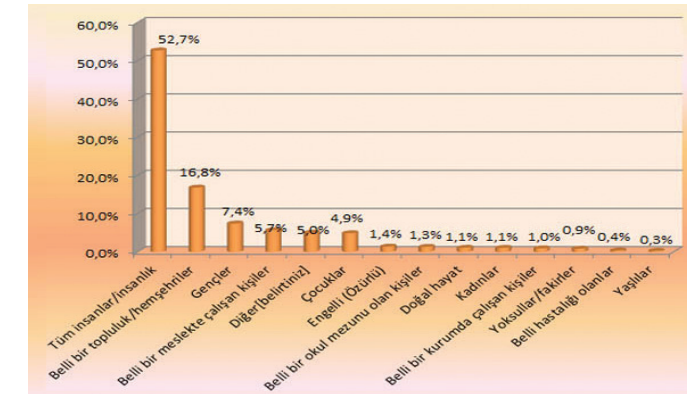

DERNEKLERİN FAALİYET ALANLARINA GÖRE DAĞILIMI

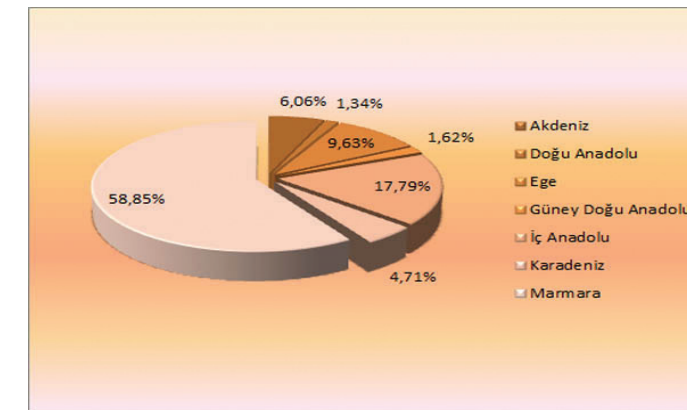
KURULAN DERNEKLERİN HEDEFLEDİĞİ KİTLELER İTİBARI İLE DAĞILIMI

Derneklerin hedefleri kitleleri incelediğimizde ise 1’inci sırada insanlık için genel bir hedef kitlesi olsa da 2’nci sırada bulunan hemşeri dernekleri üzerine kurulduğunu görüyoruz.3’üncü sırada ise gençlere hitap eden dernekler bulunmaktadır. Bunların birçoğunu müzik, spor vs kültür dernekleri oluşturmaktadır. Aynı meslek dalında bulunan dernek sayısı az olmasının sebebi ise sendika ve odalarının bulunmasından kaynaklanmaktadır.

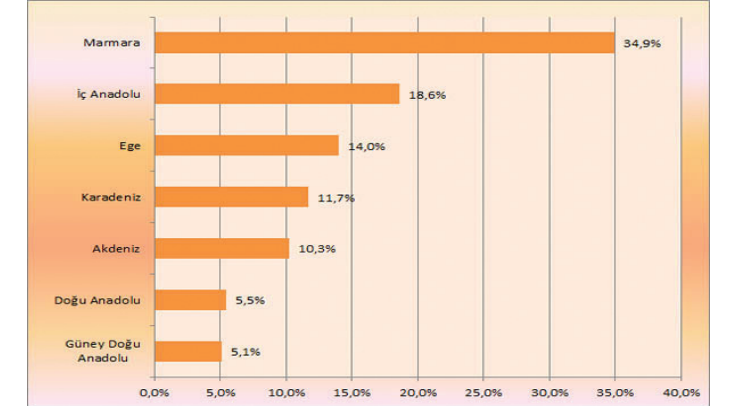
HEMŞEHİRİ DERNEKLERİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

Derneklerin %10’unu hem şehri dernekleri oluşturmaktadır. Bu derneklerin yarısından fazlası Marmara Bölgesi’nde İstanbul , Bursa ve Kocaeli ilerinde faaliyet göstermektedir.

Ülkemizin dört bir yanında örgütlenen şubeleri olan bir çok dernekler olduğu gibi sadece o yöreye o bölge ait lokal derneklerde bulunmaktadır. Derneklerin bölgelere göre

dağılımına baktığımızda özellikle Marmara Bölgesi nüfus yoğunluğundan ve bölgenin gelişmişliğinden dolayı 1’inci sırada olduğu görülmektedir. (Bknz Tablo: 1.3)

Ülke genelinde bulunan 96186 dernek içinde Türkiye Emekli Astsubaylar Derneği;

Türkiye’de yaklaşık 97.000 çalışan,127 000 emekli astsubay bulunmaktadır. Aileleri ile birlikte 1.000.000 kişiyi bulan bu büyük kitleyi ülkemizde Türkiye Emekli Astsubaylar Derneği temsil etmektedir. Türkiye’de 89 şubeye sahip olan Türkiye Emekli Astsubaylar Derneği Türkiye’nin en büyük derneklerinden birisidir. Bu büyük aile her geçen gün daha da büyümekte ve güçlenmektedir.

► 20. YÜZYIL BOYUNCA GELİŞMİŞ BİRÇOK SOSYAL DEVLET STK’LARA FAZLA İHTİYAÇ DUYMAMIŞTIR.